

سر مقاله

اول دفتر به نام ایزد دانا

سیاست‌گذاری، تاریخی به قدمت زندگی مدنی آدمی دارد؛ اما سیاست‌گذاری به مثابه موضوع دانش، دانش سیاست‌گذاری عمومی و رشته‌های منشق از آن، مانند سیاست علم و فناوری، مقولات جدیدی در تاریخ علم هستند که از عمر آنها بیش از نیم قرن نمی‌گذرد. با وجود این، طی این مدت دانش سیاست‌گذاری بسط یافته، مکاتب گوناگونی در آن ظهور کرده و امروز ده‌ها عنوان کتاب و مجله علمی در این حوزه منتشر می‌شود و دانشکده‌های بسیاری در این رشته فعالیت می‌کنند. اما در ایران، مسأله سیاست‌گذاری علم بیش از دو دهه است که موضوع کار مراکز و مؤسسات مختلف از جمله مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور و شورای عالی انقلاب فرهنگی قرار گرفته است. این مرکز که به وزارت فرهنگ و آموزش عالی وابسته است، نشریه رهیافت و فصلنامه علمی- پژوهشی سیاست علم و فناوری را در این حوزه منتشر می‌کند. رشته سیاست‌گذاری عمومی هم در برخی دانشگاه‌ها از جمله دانشگاه تهران تدریس می‌شود. دوره دکتری تخصصی این رشته هم در دانشگاه صنعتی شریف با همکاری دانشگاه ساسکس انگلستان تشکیل گردیده است.

اما دانش سیاست‌گذاری چیست؟

درباره خصایص این دانش به طور کلی می‌توان گفت:

- دانش سیاست‌گذاری دانشی میان رشته‌ای است. منظور از علوم میان رشته‌ای دانش‌های هستند که ترکیبی از معلومات رشته‌های مختلف علمی را ذیل موضوع جدیدی سازماندهی می‌کنند و از دانش و مهارت حاصل از آن برای حل مسائلی استفاده می‌کنند که موضوع هیچ یک از دانش‌های تشکیل دهنده آن نیست. سیاست‌گذاری از دانش اقتصاد و مدیریت و جامعه‌شناسی و فلسفه و برخی از علوم فنی و مهندسی، به اقتضای موضوع، مطالبی می‌گیرد و با مسأله‌شناسی و روش‌شناسی خاص خود و بررسی تجربیات عملی، تحلیل‌ها و توصیه‌های سیاست‌گذارانه ارائه می‌کند.

- دانش سیاست‌گذاری دانش حل مسأله سیاست‌گذاران است. از این رو، به اقتضات محیط سیاسی و اجتماعی که سیاست در آن تدبیر می‌شود، بستگی بسیار دارد. به عبارت دیگر، برای پاسخ به مسأله تدبیر امور جامعه یا علم و فناوری و جز آن، در هر جامعه‌ای، به معلوماتی مناسب احوال آن جامعه محتاجیم. این خصیصه، سیاست‌گذاری را به تجسم فاقد صورتی مبدل می‌کند که صورت خود را از موضوع و جامعه متعلق خود اخذ می‌کند. این سخن به معنی آن نیست که دانش سیاست‌گذاری فاقد حداقل منطق مشترک و روشی است که مایه شکل‌گیری آن شود، بلکه تأکید بر وجه ملی، یا به تعبیر رایج، جنبه بومی دانش سیاست‌گذاری است.

از این مقدمه می‌توان نتیجه گرفت که برای رسیدن به دانش سیاست‌گذاری ملی یا بومی، مجموعه‌ای از تحقیقات و پژوهش‌ها در اطراف موضوعات مختلف سیاست‌گذاری در کشور باید صورت گیرد؛ انتزاعات کلی و صورت‌بندی‌های تئوریک در این حوزه، مبتنی بر پژوهش در تجارب، آورده شود که خصوصیات کلی موضوع را مورد تحقیق قرار دهد و محیط بحث و نقد به صورتی پویا در اطراف موضوع در جامعه علمی شکل گیرد. این امور چشم‌انداز شکل‌گیری فعالیت‌های علمی و تحقیقی در این رشته و تشکیل نهادهای تحقیقی است و امید است پژوهشکده سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت هم در این راه توفیق یابد.

پژوهشکده سیاست‌گذاری و این نشریه

در سال‌های اخیر برای تحقق این سیاست، دانشگاه صنعتی شریف با حمایت مجمع تشخیص مصلحت نظام پژوهشکده «سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت» را تاسیس کرده است. هدف از تشکیل این پژوهشکده استفاده از دانش و تخصص موجود در این مجموعه علمی و فارغ‌التحصیلان دوره‌های عالی سیاست‌گذاری این دانشگاه در جهت ارتقای سطح علمی سیاست‌گذاری در کشور، به ویژه سیاست‌های حوزه علم و فناوری و صنعت است. یکی از اقدامات پژوهشکده در این راستا، انتشار نشریه «نامه سیاست علم و فناوری» با رویکردی جدید است. امتیاز این نشریه بیشتر در اختیار پژوهشکده شهید رضایی، دانشگاه صنعتی شریف بود که برای انجام مأموریت جدید به این مرکز انتقال داده شد.

اهداف کلی نشریه عبارتند از:

- بسط دانش و ادبیات سیاست‌پژوهی در حوزه علم، فناوری و صنعت
 - ارتقای روش‌شناختی پژوهش‌های سیاست‌گذاری با هدف شناسایی، تحلیل و کمک به حل مشکلات سیاستی کشور
 - نقد و بررسی سیاست‌های اجرایی کشور در حوزه موضوع نشریه
 - بررسی زیرساخت‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی توسعه علم، فناوری و صنعت
 - گسترش مبانی نظری و گفتمان مبتنی بر نگاه به علم، فناوری و صنعت به عنوان یکی از مبانی اساسی توسعه دانش بنیان.
- سیاست نشریه رسیدن به نشریه‌ای علمی- ترویجی است که چنین اهدافی را محقق می‌کند. ویژگی‌های نشریه علمی ترویجی کمک می‌کند تا دست مدیران نشریه برای کار بازتر شود و درج موضوعات مختلف و استفاده از مطالبی مانند ترجمه و مصاحبه در آن امکان‌پذیر شود.

موضوعات مورد نظر نشریه که در فهرست ذیل برشمرده شده، سیاست کلی آن را به خوبی نشان می‌دهد:

- متدولوژی سیاست‌گذاری
 - رصد ادبیات جهانی در حوزه سیاست‌گذاری
 - موردپژوهی و مطالعه تجارب سیاست‌گذاری در کشور
 - مطالعه تجارب خارجی در حوزه سیاست‌گذاری با رویکرد خاص به کشورهای منطقه چشم‌انداز
 - مطالعه روندهای تحول علم و فناوری و صنعت در جهان با رویکرد خاص به کشورهای منطقه چشم‌انداز
 - مطالعه روندهای تاریخی سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت در کشور
 - مبانی فلسفی، فرهنگی و جامعه‌شناختی توسعه علم، فناوری و صنعت در جامعه
 - آمایش سرزمین و بررسی سیاست‌های آمایشی در علم
 - توسعه دانش‌بنیان: مبانی، تجارب و راهکارهای آن در جامعه ایران
 - مدیریت تکنولوژی و نظامات توسعه تکنولوژی علم و صنعت، مانند نظام نوآوری و روش‌های مدیریت و سیاست‌گذاری تکنولوژی
 - رابطه دین و توسعه علم و فناوری و صنعت با رویکرد ترویج نقش دین در سیاست‌گذاری این حوزه
- وجه متمایز این نشریه با سایر نشریات حوزه، تأکید بر وجه ترویجی، تلاش برای پژوهش در تجارب ملی و رویکرد صنعتی و ارتباطات میان‌بخشی حوزه صنعت، علم اقتصاد و فرهنگ است. تحقق این خصوصیات چندان ساده نیست؛ زیرا تجربه‌پژوهی در کشور ما در محافل دانشگاهی چندان قرب و اهمیت شایسته‌ای ندارد و به تبع آن، دانشگاهیان و صاحبان قلم آگاه به فن تجربه‌پژوهی و افراد با سابقه در این حوزه، فی‌المثل افراد آشنا به تجارب سیاستی در حوزه بیوتکنولوژی یا نانو تکنولوژی و مقاله و تحقیق در آن اندک است. پژوهشکده سیاست‌گذاری هم هنوز در ابتدای این راه است. با وجود این، کار نشریه آغاز شده و امید است به تدریج سطح علمی و درجه تحقق اهداف ارتقا پیدا کند.

ارتقا سطح علمی نشریه نیازمند همکاری دانشمندان و دانشجویان تلاش‌گر و صاحبان تجارب سیاست‌گذاری است که با ارائه مقالات خویشت و نیز دیدگاه‌های اصلاحی و انتقادی، ما را در انجام رسالت خود یاری دهند.

در پایان این مقال، لازم است از مسؤلان پژوهشکده شهید رضایی دانشگاه صنعتی شریف به دلیل موافقت با انتقال امتیاز نشریه به نام این پژوهشکده و مسؤلان سابق نشریه تشکر و قدردانی نماییم. همچنین قدردان کسانی باشیم که با نوشتن مقاله، داوری و اظهار نظر کارشناسی در جلسات سیاست‌گذاری، مسؤلان پژوهشکده و مدیران نشریه را یاری کرده‌اند.

پیر ما گفت خطا بر قلم صنع نرفت

آفرین بر نظر پاک خطاپوشش باد